

## Bayburt Kenti Kentsel Açık Yeşil Alan Yeterliği Üzerine Bir Araştırma

Nurhan KOÇAN<sup>1\*</sup>

<sup>1</sup> Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Mühendislik Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye

\*<sup>1</sup> nkocan@bartin.edu.tr

(Geliş/Received: 24/09/2020;

Kabul/Accepted: 04/11/2020)

**Öz:** Kentleşmeyle birlikte insanların doğaya olan özlemleri ve bunun sonucu olarak da kentsel açık yeşil alanların önemi artmıştır. Kentlerde yaşam süren insanların yaşamlarını bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı ve mutlu devam ettirebilmeleri için kentsel açık yeşil alanlar önemli görevler üstlenmektedirler. Kentsel açık yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısını ortaya koyan ve kenti biçimlendiren temel alan kullanımlarından birisi olup diğer alan kullanımlarını bütünleştiren bir denge unsurudur. Bazen bu alanlar belli planlar çerçevesinde gelişirken bazen de plansız olarak kendiliğinden oluşabilmektedirler. Her iki durumda da kentsel açık yeşil alanların kentte var oluşlarında kentin doğal ve kültürel unsurları etkili olur. Bu çalışmada Bayburt kentinin açık yeşil alan yeterliği niceliksel olarak irdelenmiştir. Çalışmada AutoCad 2017 programıyla mevcut açık yeşil alan miktarı sayısal olarak tespit edilmiş ve kişi başına düşen açık yeşil alan miktarı hesaplanmıştır. Çalışmanın sonucu Bayburt kentinin imar kanununda belirtilen açık yeşil alan oranını sağladığını göstermiştir.

**Anahtar kelimeler:** Kentleşme, açık yeşil alan, kent planlama, Bayburt.

### A Research on Urban Open Green Area Competence of Bayburt City

**Abstract:** With urbanization, people's longing for nature and as a result of this, the importance of urban open green spaces has increased. Urban open green spaces play an important role in helping people living in cities to continue their lives physically and mentally in a healthy and happy manner. Urban open green spaces are one of the basic land uses. They are balance element that integrates other land uses. They shape the city and its physical structure. Sometimes these areas develop within the framework of certain plans and sometimes they can occur spontaneously without planning. In both cases, the natural and cultural elements of the city are effective in the existence of urban open green spaces in the city. In this study, the open green space sufficiency of the city of Bayburt was examined quantitatively. In the study, the amount of open green space available was determined numerically with the AutoCad 2017 program and the amount of open green space per person was calculated. The result of the study has shown that the city of Bayburt provides the ratio of open green spaces specified in the zoning law.

**Key words:** Urbanization, open green space, urban planning, Bayburt.

### 1. Giriş

Açık yeşil alanlar insanın yaşantısını sürdürdüğü, üzerinde yapı yapılmış kapalı mekânların dışında kalan doğal durumda bırakılmış ya da tarımsal ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçası olarak tanımlanmıştır. Başka bir deyişle açık alanlar; kent sınırları içerisinde planlanmış alanlarda yer alan kamu ve özel mülkiyette bulunan düzenlenmiş/tasarlanmış veya düzenlenmemiş doğal ve/veya yapılaşmamış kentsel peyzaj alanlarıdır [4, 9]. Açık yeşil alanlar; tarımsal alanlar, ormanlar, fundalıklar, göller vb. gibi belirli bir arazi üzerinde kullanma amacıyla ayrılmış veya park, bahçe, meydan, gezinti yeri, spor alanları, oyun alanları vb. gibi belirli amaçlara hizmet eden kent içinde veya dışında yapılaşmaların bulunmadığı boş alanlardır [16]. Aydemir [4] bu alanları “belirli bir arazi kullanım özelliğine sahip, kent içindeki ve dışındaki yapılaşmamış arazi parçaları” olarak tanımlamıştır. 3194 Sayılı İmar Kanunu’nda aktif yeşil alanlar; parklar, çocuk bahçeleri ve oyun alanları olarak üç farklı şekilde görülmektedirler. Piknik alanları, botanik ve hayvanat bahçeleri, rekreasyon amacıyla yararlanılan koruluklar, ağaçlandırma alanları gibi alanlarda aktif yeşil alanların dışında kalmış olan diğer yeşil alanlar içerisinde bulunmaktadır [12].

#### 1.1 Açık ve Yeşil Alanların İşlevleri

Açık yeşil alanlar özellikle kentleşmiş alanlarda solunum organı görevi yapmakta rekreatif ve sportif etkinliklerin yapılması yoluyla kişilerin bedensel ve psikolojik olarak sağlıklı gelişmelerine olanak vermektedir.

\* Sorumlu yazar: [nkocan@bartin.edu.tr](mailto:nkocan@bartin.edu.tr). <sup>1</sup> ORCID: 0000-0001-9433-7007

Bu alanlar insanların bir araya gelerek birlikte eğlenmesine ve dinlenmesine olanak sağlayıp toplumsal dayanışmayı artırır [5].

Açık yeşil alanlar doğal zenginliklerin korunması, turizmin geliştirilmesi, konut alanlarıyla ticaret ve sanayi alanları arasında tampon bölgelerin oluşturması, yaya ve taşıt dolaşımının kolaylaştırması gibi birçok fiziksel işlevlere sahiptir. Açık ve yeşil alanlar günümüz bireylerinin kaliteli zaman geçirdikleri alanlardır [8].

İyi planlanmış ve tasarlanmış açık yeşil alanların, kent ve kentli üzerinde çok yönlü olumlu etkisi vardır. Kentsel açık yeşil alanların fonksiyonlarını şöyle açıklamıştır: [4, 7, 13]

- Açık yeşil alanlar bir kentin fiziksel dengesini sağlar. Bunlar kentlerde ikamet, ticaret ve endüstri gibi farklı karakteri olan gruplar arasındaki karşılıklı olumsuz etkilerin ve sorunların giderilmesinde tamamlayıcı alanlar olarak önemli görev yüklenirler.
- Kent içi insan ve bina yoğunluğunun fazlalaşmasına engel olurlar veya bu yoğunluğu azaltırlar. Ortama yayılma eğilimi gösteren kent dışı yerleşimlerin kontrol altında ve uygun şekilde tutulmasına yardımcı olurlar.
- Açık yeşil alanlar, kentin monoton geometrik binaları ve yapı kütlelerinin birer anlam kazanmasında, bu kütlelerin birbirine bağlanmasında, önemli işlevlere sahiptir.
- Açık yeşil alanlar fiziksel yapısı içinde kente estetik bir vizyon kazandırır. Yeşil kitleler (ağaçlar), düz yeşil alanlar (çayır ve çimenlikler) yapıları nitelik, kitle, form katarak onların algısını olumlu yönde değiştirirler. Açık yeşil alanlar kentlerin karakteristiği belirlerler.
- Açık yeşil alanlar, araç trafiğini yaşam ve rekreasyon bölgelerinden ayırarak trafik güvenliğinin oluşmasına ve artırılmasına yardımcı olurlar.
- Açık yeşil alanların, kente ve kentte yaşayan halka ışık ve temiz hava sağlanmasında önemli rolleri vardır.
- Açık yeşil alanlar kent iklimine etki ederek kentin lokal iklimik özellikler kazanmasına yardımcı olurlar.
- Açık yeşil alanlar kentteki biyolojik çeşitliliğin devamında temel etkenlerin başında gelir. Ayrıca, çocuk oyun alanları ve spor yerleri gibi kullanım alanları bireylerin ve çocukların aktif eğitimi için önemli yerlerdir.
- Açık yeşil alanlar kişilerin aktif ve pasif rekreasyonel ihtiyaçlarının (eğlenme, dinlenme, görme, spor etkinlikleri gibi) karşılanması için olanak sağlar.
- Bitkilerin renk, biçim, doku, ölçü gibi özellikleriyle insanın psikolojisini sakinleştirerek, insan yaşamını sıradanlaştırır ve önem kazandırır.
- Açık yeşil alanlar toprak ve su korumasına katkıda bulunur, toprağın kalitesini artırır.
- Açık yeşil alanlar peyzaj amaçlı bitkisel üretim ve pazarlama ile ilgili sektörlerin gelişmesine katkıda bulunur.

## 1.2 Açık ve Yeşil Alanların Sınıflandırılması

Kentsel açık-yeşil alanlar, kullanım durumuna göre genel, yarı özel ve özel alanlar olarak 3 grup adı altında toplanabilir [10].

○ **Kamusal (Genel) Açık Yeşil Alanlar**, toplumun yararlandığı veya tüm rekreasyonel ihtiyaçlarının karşılandığı kamusal alanlardır. Kent ve mahalle parkları, kent ormanları ve koruluklar, mezarlıklar, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, fuar ve sergi alanları, yol-bulvar ve refüjler, spor alanları gibi yerler sayılabilir.

○ **Yarı-Özel Açık Yeşil Alanlar**, çoğunlukla toplumun tümüyle yararlanamadığı sadece kurum ve kuruluşların çalışanları, ailesi veya belirli bir kesim tarafından belli şartlarda kullanımına açık alanlardır. Okullar, askeri alanlar, kamu kurum ve kuruluşlar, fabrika bahçeleri gibi.

○ **Özel Açık Yeşil Alanlar** ise sadece özel mülkiyetli alanlarda, sahipleri tarafından kullanılan alanlardır. Özel mülkiyetli konut veya toplu konutlar gibi.

Kent içindeki açık yeşil alanları, hizmet ettikleri kent birimine bağlı olarak işlev ve etkinliklerine göre bina düzeyinde, komşuluk düzeyinde, mahalle düzeyinde ve kent düzeyinde olmak üzere 4 grup altında sınıflandırmak mümkündür [16].

○ **Konut Düzeyinde Yeşil Alanlar:** Yeşil alanların en küçük birimini oluşturur. Tek veya çok katlı konutların bahçeleri, teras ve çatı bahçeleri, balkon düzenlemeleri bu birim içinde değerlendirilir. Büyüklükleri, işlevleri ve estetik etkinlikleri, konut sahiplerinin kültür ve ekonomik durumu ile orantılı olduğu kadar kentin fiziksel ve toplumsal özellikleri de önemli bir rol oynar.

○ **Komşuluk Ünitesi Düzeyinde Yeşil Alanlar:** Yaklaşık olarak 6 ile 400 konutu içeren ve 30 ile 5000 nüfusu barındırabilen kent birimidir. Alan olarak en fazla 15 ha.lık bir alanı kaplayabilmektedir. Bu düzeydeki yeşil alanlar, çocuk bahçeleri, spor ve oyun alanları ve toplu konut bahçelerinden oluşurlar.

○ **Mahalle-Semt Düzeyinde Yeşil Alanlar:** Üç komşuluk ünitesi kapasitesi kadar nüfusu en az 15.000 olan ve 15 ha.lık alanı kapsamaktadır. Mahalle parkları, spor alanları, çocuk bahçeleri, oyun alanları ve okul bahçelerinden oluşur.

○ **Kent Düzeyinde Yeşil Alanlar:** Kent düzeyindeki yeşil alanların etki alanı, bütün bir kent halkına hizmet edecek büyüklük ve işleve sahiptirler. Yerleşim yerlerinin, nüfus ve yapı yoğunluğu arttıkça yeşil alan gereksinimi de büyümeye başlar. Bu nedenle mahalle düzeyindeki yeşil alanların en az 3 katı olacak şekilde 45 bin nüfusa, en az 135 ha.lık bir alana ve hektar başına en az 350 kişilik bir kapasiteye sahip olmalıdır. Kent düzeyindeki yeşil alanlar, kent parkları, spor kompleksleri, rekreasyonel alanlar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, fuar ve sergi alanları, kent içi yol-bulvar ve refüjler, yaya yolları, kent ormanları, koruluklar, yeşil kuşak ve mezarlıklar sayılabilir.

### 1.3 Açık ve Yeşil Alanların Standartları

3194 sayılı İmar Kanununun, 1999 yılında çıkarılan 23804 sayılı yeni yönetmeliğe göre, belediye olan yerlerde nüfus ne olursa olsun kişi başına aktif yeşil alan miktarı (park, çocuk bahçesi ve oyun alanlarının toplamı) 10 m<sup>2</sup> olarak belirlenmiştir.

Açık-yeşil alan normu, genelde kişi başına düşen açık yeşil alanların m<sup>2</sup> miktarı olarak, yani kent üzerindeki yeşil doku barındıran alanların tümünün, kentin genel nüfusuna bölünmesi biçiminde ifade edilmektedir. Ancak bu ifade sadece niceliksel bir yaklaşımdır. Açık yeşil alanlar, kapladığı alan kadar sahip olduğu donanımlar, işlevsellik ve estetik özellikleri de önemlilik arz etmektedir [7].

Açık-yeşil alan kavramı, ülkeden ülkeye olduğu gibi ülkedeki şehirlerarasında da farklılaşan bir tanımdır. Kent insanının yaş, kültür, meslek ve ekonomik vb. durumlarında farklılıklar ortaya çıkacağından dolayı, yeşil alana olan ihtiyaç durumu da farklılık göstermektedir. Açık yeşil alanların belirlenmesinde, kentin fiziksel özellikleri (topografik yapı, iklim, yerleşim yerinin konumu gibi) sosyal, kültürel, ekonomik faktörler, kullanım etkinliği de önemli bir etken olmaktadır. Açık yeşil alanlar sundukları hizmet ile insanların yaşamını devam ettirdikleri bölgelere (mahalle, semt vb.) kolayca ulaşılabilir olmalıdır [7].

### 1.4 Dünya’da ve Türkiye’de Açık ve Yeşil Alan Durumu

Dünyanın farklı ülkelerinde bulunan yeşil alan miktarları çeşitlilikler göstermektedir. Bu farklılıkların yaşanmasında hükümet politikaları, toplumun istekleri ve kentin fiziki yapısı gibi etkenler fazlaca etkilemektedir. Birçok ülkede vilayet ve kentler arasında bile çeşitli ölçüler görülmektedir. Ülkelerin kazandığı yeşil alan miktarında gelişmişlik durumları da etkili olmaktadır. Gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere oranla daha fazla yeşil alana sahiptirler [14].

Planlama çalışmalarında her ülkede, rekreasyonel ölçülerin belirlenmesi bir zorunluluktur. Her ülke kendi koşullarına uygun standartlar geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. Türkiye’de kişi başına düşen açık-yeşil alan miktarı, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında çok düşük seviyelerde bulunmaktadır. Dünya standartlarına bakıldığında, Amerika’da kent düzeyinde açık-yeşil alan normu, genelde kent yoğunluğu 250 kişi/ha (10 kişi için 400 m<sup>2</sup>) olması koşuluyla kişi başına 40 m<sup>2</sup> kabul edilmektedir. Newyork, Paris, Kopenhag gibi kentlerde ise kişi başına 40 m<sup>2</sup> den fazladır [7].

Avrupa’da 386 şehirde yapılan araştırmaya göre kentin toplam alanında mevcut olan yeşil alan miktarı oranlarının ortalamaları % 18,6’dır. Bu şehirlerarasında İtalya’da bulunan Reggio di Calabri şehri %1,9 ile en az yeşil alana sahipken, İspanya’nın Ferrol kenti % 46 ile en fazla yeşil alan miktarına sahip olan bölgelerdir [6].

Bazı Dünya ülkelerinin yeşil alan standartlarına (m<sup>2</sup>/kişi) bakıldığında İsveç 87.5 m<sup>2</sup>/kişi, İngiltere 78 m<sup>2</sup>/kişi, Amerika 77 m<sup>2</sup>/kişi, İtalya 45.8 m<sup>2</sup>/kişi, Hollanda 45.5 m<sup>2</sup>/kişi, Polonya 45.3 m<sup>2</sup>/kişi, Fransa 35.7 ve Türkiye 10 m<sup>2</sup>/kişidir. Türkiye’deki yeşil alanlar 3194 Sayılı İmar Kanununca planlanmaktadır. 1985 yılında, kişi başına minimum olarak 7.0 m<sup>2</sup> olan bu standart, 1999 yılındaki yönetmelikteki yapılan değişiklikle birlikte asgari olarak kişi başına 10.0 m<sup>2</sup> kişi başı olarak güncellenmiştir [12].

## 2. Materyal-Yöntem

Araştırmada, Bayburt ilinin mevcut ve olası açık-yeşil alanlarını irdelemek amacıyla 1/11.500 ölçekli kent haritasından yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmaya katkı sağlamak amacıyla, ulusal ve uluslararası türdeki çeşitli tez, kitap, makale, bildiri, proje ve raporlar kullanılmıştır. Verilerin toplanması, işlenmesi, analizi ve yorumlanması AutoCad 2017 programı aracılığıyla yapılmıştır. Öncelikle 1/11.500 ölçekli kent haritası taranarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra alandaki mevcut açık alanlar ile yapısal alanları tespit etmek amacıyla harita

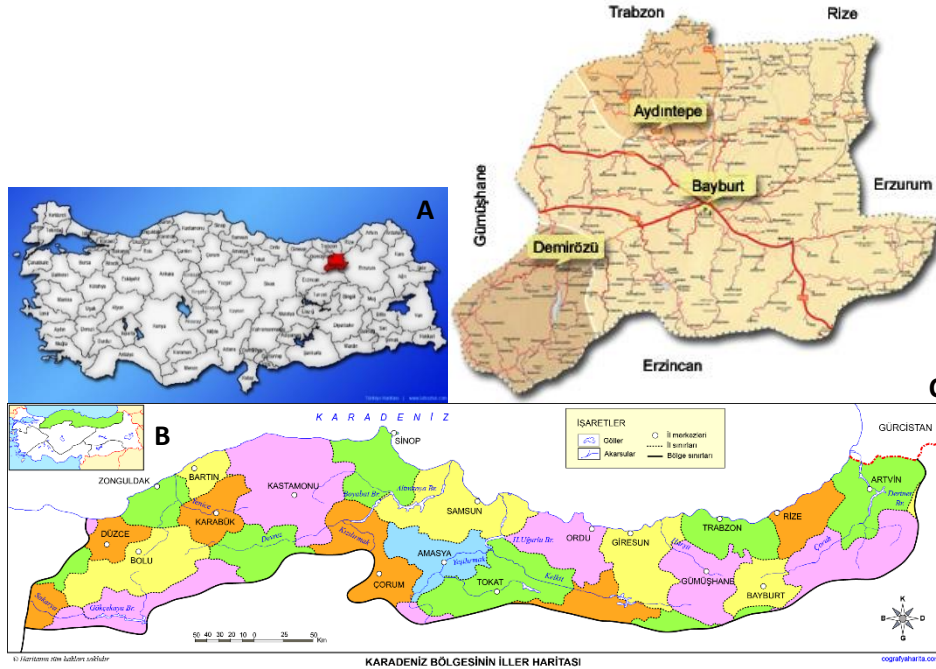
Google Map ve Google Earth programlarıyla karşılaştırılmıştır. Tespitlerden sonra kentin tüm alan kullanımları bilgisayar ortamında AutoCad 2017 programıyla çizilmiştir. Tüm çizimlerin tamamlanmasından sonra kentsel açık yeşil alanların yüzölçümleri hesaplanmış ve sayısal veri elde edilmiştir. Açık yeşil alan oranını belirlemek için; Açık yeşil alan miktarı / Kentsel alan miktarı x 100 ile % olarak kentsel açık yeşil alan miktarı bulunmuştur. Ayrıca açık yeşil alan miktarı kent merkezi nüfusuna oranlanarak kişi başına düşen açık yeşil alan miktarı bulunmuştur. Daha sonra çalışma alanına ilişkin doğal ve kültürel veriler toplanmış ve GZFT analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında kentin mevcut açık yeşil alanlarının korunması ve geliştirilmesi ve yeni açık yeşil alanların kent bütününe katılması için alan önerilerinde bulunulmuştur.

### 3. Bulgular

#### 3.1 Alana Ait Doğal Peyzaj Özellikleri

##### 3.1.1 Coğrafi Konum

Bayburt, 40°37' dakika kuzey enlemi, 40°45' doğu boylamı, 39°52' güney enlemi ile 39°37' batı boylamları arasında yer alır. Doğusunda Erzurum, batısında Gümüşhane, kuzeyinde Trabzon ve Rize, güneyinde Erzincan illeri bulunur. Anadolu'nun kuzeydoğusunda Çoruh Nehri kenarında ve denizden 1550 m. yükseklikte kurulmuş, 3738 km<sup>2</sup> yüzölçüme sahip bir ildir. Yüksek dağ sıraları ile geniş vadi arasından aşağıya doğru akan Çoruh Nehri, Bayburt şehri ikiye ayırmaktadır. Şehrin bir kısmı yani yukarı semti dağ eteğinde ve aşağı semti bağ ve bahçeler arasındadır. Bayburt ili sadece karayolu ulaşım imkânına sahiptir ve toplam 1639 km karayolu bulunmaktadır (Şekil 1a,b,c) [2].



Şekil 1a,b,c. İlin Türkiye, Karadeniz Bölgesi ve komşu iller arasındaki konumu

##### 3.1.2 Toprak

İl sınırları içinde büyük toprak gruplarından, Çoruh vadisi boyunca yaygın alüvyal birikintiler, yamaç eteklerinde kollüvyal depozitler ve bundan başka kestane rengi topraklar, kahverengi topraklar, yüksek dağ çayırı toprakları ve çıplak kayalıklar bulunmaktadır. İl topraklarının pH'ları nötr ve hafif alkalidir. Bölge topraklarında çoraklık problemi görülmemektedir. Toprakların kireç içerikleri genellikle düşük olmakla beraber belirli alanlarda orta ve fazla sınıfa sokulabilecek topraklarda mevcuttur. Topraklar, organik madde ve fosfor içeriği bakımından fakir, potasyum içeriği bakımından zengindir (Tablo 1, 2, 3) [1].

**Tablo 1.** Bayburt ili büyük toprak grupları [11]

<b>Büyük Toprak Grupları</b>	<b>Alan (Ha)</b>	<b>Oran (%)</b>
Alüviyal	35.353	9,34
Kolüviyal	8.491	2,24
Kestanerengi	30.197	7,98
Kireçsiz kahverengi orman	6.311	1,67
Kahverengi topraklar	222.005	58,65
Kahverengi orman toprakları	1.437	0,38
Kireçsiz kahverengi	27.552	7,28
Yüksek dağ çayırları	41.417	10,94
Organik topraklar	94	0,02
Çıplak kayalıklar	5.536	1,46
Göller	162	0,04
<b>Toplam</b>	<b>378.555</b>	<b>100</b>

Çalışma alanında arazi kabiliyet yetenek sınıflarından en fazla oranda VII. Sınıf (%55.32) ve VI. Sınıf (%73.37) görülmektedir.

**Tablo 2.** Bayburt ili arazi yetenek sınıfları [11]

<b>Arazi Yetenek Sınıfları</b>	<b>Alan (Ha)</b>	<b>Oran (%)</b>
I. Sınıf	13.461	3,56
II. Sınıf	31.401	8,29
III. Sınıf	21.009	5,55
IV. Sınıf	23.821	6,29
VI. Sınıf	73.37	19,38
VII. Sınıf	209.425	55,32
VIII. Sınıf	5.900	1,57
Göller	162	0,04
<b>Toplam</b>	<b>378.555</b>	<b>100</b>

Bitki örtüsünün step formasyonunu oluşturması, arazinin engebeli oluşu ve iklimin de etkisi ile yörede şiddetli erozyon olayı görülmektedir. Bu durum eğimin fazla olduğu kesimlerde daha da etkinlik kazanmaktadır. Çizelgede alan ve oran olarak ilin erozyon grupları yer almaktadır. İl topraklarının %52,7'sinde şiddetli erozyon görülmektedir.

**Tablo 3.** Bayburt ili erozyon grupları [11]

<b>Erozyon Durumu</b>	<b>Alan (Ha)</b>	<b>Oran (%)</b>
Çok az ya da hiç yok	38.125	10,07
Orta şiddetli	103.676	27,39
Şiddetli	199.020	52,57
Çok şiddetli	37.572	9,93
Göller	162	0,04
<b>Toplam</b>	<b>378.555</b>	<b>100</b>

### 3.1.3 İklim

Bayburt ve çevresinin iklimi, kurak ve az nemli, orta sıcaklıkta, su fazlasının kış mevsiminde olduğu ve orta derecede deniz tesirine yakın iklim bölgelerine girmektedir. Bayburt'ta Doğu Karadeniz iklimi ile Doğu Anadolu iklimi arasında, karasal özellikleri ağır basan bir geçiş iklimi hüküm sürmektedir. Kuzeyde sınır oluşturan Karadeniz sıradağları, Karadeniz iklim etkilerinin bu alanda ilerlemesini engellemektedir. Bu nedenle bölgede yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve kar yağışlı olan Doğu Anadolu'nun karasal ikliminin etkileri söz konusudur. Ancak, gerek ortalama yüksekliğin azlığı, gerekse vadiler sisteminin oluşturduğu "mikroklima" sayesinde Doğu Anadolu'ya göre iklim yumuşaktır. Bayburt ilinin hakim rüzgar yönü batı-kuzeybatıdır. Bayburt'ta yıllık ortalama sıcaklık 6,9°C olup, yıllık maksimum sıcaklık 37,1°C ve yıllık minimum sıcaklık -31,3°C, ortalama yıllık toplam yağış ise 442.1 mm'dir [2, 3].

### 3.1.4 Flora

Bayburt ili iklim özelliklerinde olduğu gibi bitki örtüsü bakımından da Doğu Karadeniz bölümünde yer almasına rağmen, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars bölümünün karakterini taşımaktadır. Türkiye Bitkileri Veri Servisi Sistemi (TUBİVES) kayıtlarına göre Bayburt ilinde 21 familya, 54 cins ve 87 tür endemik bitki bulunmaktadır. İlde step formasyonu geniş yayılış alanı bulmuştur. Step formasyonu, parlak çiçekli ve yaşama devresi çok kısa olan bitkilerden oluşur. Alanda, ormanlık alanlar ise özellikle Çoruh Nehrinin kaynaklandığı dağlık alanlarda küçük koruluklar halinde yayılmaktadır. Ormanlık alanlar; *Pinus sylvestris* L., *Quercus* sp., *Populus* sp., *Juniperus* sp. bitkilerinin birçoğunun birlikliliklerinden oluşmaktadır. İlin kuzeyinde birkaç lokal alanda *Pyrus elaeagrifolia* (Ahlat-Yabani armut) topluluğu yer almaktadır. Ayrıca Çoruh Nehri boyunca çeşitli *Populus* sp. ve *Salix* sp. türleri de topluluklar oluşturmaktadır [1].

Kop Dağı Tarihi Milli Parkı ortalama 2500 m. rakımı ile yüksek dağ ekosisteminin gerektirdiği her türlü doğal zenginlik, habitat özellikleri ve görsel değere sahip bir alandır. Alanın büyük bir kesimi bozulmadan doğal kimliği ve ekolojik değerleri ile bugüne ulaşabilmiştir. Bayburt Ovası, Çoruh ve kolları tarafından sulanır (Anonim, 2018).

## 3.2 Alana Ait Kültürel Peyzaj Özellikleri

Türkiye İstatistik Kurumu 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre; Bayburt ilinin toplam nüfusu 82.274'tür. Nüfusun 41.377'si erkek, 40.897'si kadındır [15]. Bayburt ili ekonomisi iklim ve coğrafi şartlara bağlı olarak tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Ancak Bayburt Havzasının deniz seviyesinden oldukça yüksekte yer alması, iklimin karasal karakter göstermesi ve yeterli düzeyde sulamanın yapılamaması, tarımda yetişen ürün çeşidini azaltmıştır. Bu da gelir yetersizliğine yol açmaktadır. Tarım işletmelerinde işçi istihdamının ihtiyaca cevap verememesi ve yeni işletmelerin kurulmaması nedeniyle halk genelde yabancı ülkelere ve diğer gelişmiş vilayetlere göç ederek geçimini temin etme yollarını aramaktadır. Sanayileşme ise yok denecek kadar azdır [1].

Bayburt ili, sanayi yönünden devlet yatırımlarından mahrum kalmış bir ildir. Hali hazırdaki sanayi tesisleri tuğla fabrikası, un fabrikası ve yem sanayidir. Ancak bu tesislerde, başta girdi ve finansman yetersizliği olmak üzere çeşitli nedenlerden dolayı kapasitelerinin aşağısında işletilmektedir. İlde taş ve mermer, çay ve un paketleme, civciv yem ürünleri, poşet ve ambalaj malzemeleri üretimi, süt işleme tesisleri bulunmaktadır [2].

Bayburt'ta Erzurum-Erzincan-Bayburt illerinin kesiştiği noktada bulunan krom ile Bayburt il merkezinde yoğun olarak bulunan ve Bayburt'a özgü olan taş madeni bulunmaktadır. Bu madenlerdeki üretim il ekonomisi için önemli potansiyeldir.

### 3.2.1 Çalışma Alanına İlişkin GZFT Analizi

#### Güçlü Yönler

- Kentte tarih, kültür, sanat eserleri ve doğal güzelliklerin bulunması.
- Milli park bulunması.
- Doğa turizmi yapılabilecek turizm imkânlarının olması.
- Gelişmiş el sanatları, yöresel ürünler ve mutfak kültürünün bulunması.
- Bayburt Üniversitesi'nin varlığı ile kent için yapılacak çalışmalara destek olması.
- Hayvancılık sektöründe hammadde varlığı.

- Kentin sakin yaşamı.

#### Zayıf Yönler

- Ulusal ve uluslararası platformda tanıtım eksikliğinin bulunması.
- Yeterli turizm tesisleri ve acentelerinin olmaması.
- Kentin topografik ve iklimik özellikleri bakımından zorlu yaşam koşulları.
- Genç nüfusun göçü.
- Donatı / hizmet sunumu eksikliği.
- Kısıtlı doğal kaynakların yeterli değerlendirilmemesi.
- Erişim sorunu / ulaşım altyapısının yetersizliği.
- Kalkınmada örgütlenme eksikliği.
- İlde atık su arıtma tesisinin tam olarak faaliyete geçmemiş olması sebebiyle evsel nitelikli atık suların Çoruh nehrine deşarj edilmesi ve su kirliliği oluşturması.
- İlde kış mevsiminin ağır geçmesi nedeniyle kullanılan yakıtın fazlalığından kaynaklı hava kirliliği.

#### Fırsatlar

- Karadeniz iklimi ile karasal iklim arasındaki geçiş noktası olması nedeniyle farklı iklim ve kültüre sahip olması.
- Çoruh Irmağı ve Çoruh Havzası'nın varlığı nedeniyle yeterli su varlığı.
- Genç nüfus oranının yüksek olması.
- Önemli merkezlere (Erzurum ve Trabzon) yakınlık.
- Doğalgaz kullanımının her geçen gün yaygınlaşması ile şehir merkezindeki hava kirliliğinin azalması.
- Yerel kimliğin ögesi olan Bayburt Taşının ekonomik olarak potansiyeli.

#### Tehditler

- Turizm konusunda gerekli bilgi ve bilinçlendirmenin eksik olması.
- Ulaşım imkânlarının geliştirilmesindeki coğrafi konumun elverişsizliği.
- Şehrin tarihi ve kültürel dokusunun muhafaza edilememesi.
- Kentin gelişebilecek yeni alanlarında topografyanın engebeli olması nedeniyle inşaat masraflarının artması.
- Tarım yapılabilir alanın az olması.
- Nüfusu ilde tutacak dinamiklerin eksikliği.

#### 4. Sonuçlar

Bayburt kenti açık ve yeşil alan durumu incelendiğinde 2016 yılında orman, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmaları ile ormanlık alanlarda yüzde 100'lük artış sağlanmıştır. İl genelinde 15 bin hektarlık ormanlık alan (Bayburt genel alanının %4'ü), çalışmalarla 30 bin hektara (Bayburt genel alanının %8'i) çıkarılmıştır. Kop Dağı'ndan başlayarak kent merkezine kadar 46 kilometrelik yol güzergâhı başta olmak üzere il genelinde ağaçlandırma çalışmaları yapılmıştır.

Alanın toplam nüfusu: 82.274 kişi

Bayburt kenti mevcut toplam açık yeşil alan miktarı: 897.513 m<sup>2</sup>

Çalışma alanında mevcut durumda kişi başına düşen açık yeşil alan oranı: 10.9 m<sup>2</sup>

Bayburt kenti öneri toplam açık yeşil alan miktarı: 24.875 m<sup>2</sup>

Çalışma alanında öneri durumda kişi başına düşen açık yeşil alan oranı: 11.2 m<sup>2</sup>

Mevcut durumda Bayburt kenti imar planında yer alan kişi başına 10 m<sup>2</sup> yeşil alan miktarı standardını sağlamaktadır. Ancak şu anda kentte fazla göç bulunmaktadır. Çalışmanın bulgular bölümünde bahsedilen fırsatların değerlendirilmesi durumunda göçün engellenmesi, kent nüfusunun artması ve dolayısıyla kentsel gelişmenin hızlanması sonucuna göre hazırlıklı ve planlı olmak gerekmektedir. Aksi takdirde mevcut durumda yer alan açık yeşil alanların kaybedilmesi gibi bir risk bulunmaktadır.

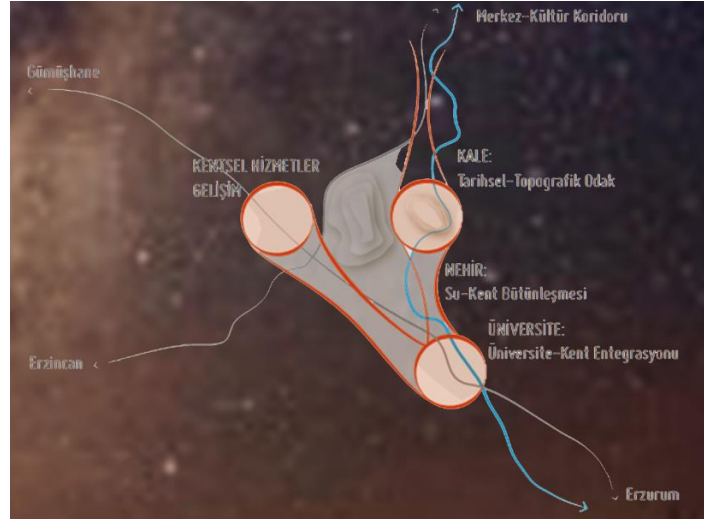
Kent, iklim ve topografyanın getirdiği bazı kısıtlamalara sahiptir. Açık yeşil alanların korunması ve geliştirilmesi olası bu tür afet ve riskleri de önleyecektir.

Öneri kent kurgusuyla mevcut ve öneri açık yeşil alan çevrelerinde kentin doğal ve kültürel olarak gelişeceği öngörülmektedir. Bu anlamda açık yeşil alanlar kentin gelişimini yönlendiren önemli bir etmen olarak

görülmektedir. Tarihi kale bölgesi öneri açık yeşil alan sınırı içinde bulunmaktadır. Bu alanda yapılacak iyileştirme ve geliştirme çalışmaları alanın tarihi dokusunun geliştirilmesine, kente turizm geliri sağlanmasına ve kentlilere ve ziyaretçilere açık alanda dinlenme fırsatı sunacaktır (Şekil 2, 3).



Şekil 2. Bayburt kenti açık ve yeşil alan durumu (Açık yeşil alan bölgelerin mevcut yeşil alanları belirtmektedir. Koyu yeşil alan bölgeleri de öneri yeşil alanları belirtmektedir.)



Şekil 3. Öneri kent kurgusu

Bayburt Kenti doğal yapısı ile farklı peyzaj değerlerine sahip bir kenttir. Kentin Kop Dağı Milli Parkı tarihi değerleri yaşattığı gibi kentin açık yeşil alanları ve rekreasyon alanlarının geliştirilmesi ile kent bir kış turizm kenti olarak daha iyi bir platforma taşınabilir. Kentte Üniversitenin olması bilimsel bir bakış açısıyla kentin gelişmesi



için bir fırsattır. Yerel yönetimler, üniversite ve halk üçgeni arasındaki bağlantının sağlanmasıyla kent için araştırmalar ve yatırımlar yapılabilir.

Üniversite bölgesindeki açık yeşil alanların korunması ve gelecekteki yapılaşmanın açık yeşil alanları koruyarak uygulanması gerekmektedir.

Çoruh Nehrinin varlığı su kaynakları ve ekolojik koridor niteliği ile nehrin farklı açık yeşil alanlar arasındaki bağlantıyı sağlaması ve ekosistemin devamına katkı sağlaması bir fırsattır. Nehir kenarında başlayan koruma ve açık yeşil alan geliştirme çalışmalarının kenti saran bir yeşil kuşak şeklinde devamı sağlanmalıdır. Kentsel gelişim bölgesi ve çevresinde mevcut durumda yer alan açık yeşil alanların korunması ve yeni bağlantılarla güçlendirilmesi kent için yararlı bir uygulama olacaktır. Bu kapsamda Çoruh Nehri yanı sıra otoyollar boyunca ağaçlandırma çalışmaları ile bu etki güçlendirilebilir.

### Kaynaklar

- [1] Anonim (2011). 2011 Yılı Brifingi, TC. Bayburt Valiliği İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Bayburt.
- [2] Anonim (2018). TC. Bayburt Valiliği Web Sitesi. [www.bayburt.gov.tr](http://www.bayburt.gov.tr). (20.03.2018).
- [3] Anonim (2019). Bayburt Belediyesi Web Sitesi. <http://www.bayburt-bld.gov.tr>. (29.09.2019).
- [4] Aydemir Ş, Aydemir SE, Beyazlı DŞ, Ökten N, Öksüz AM, Sancar C, Özyaba M, Türk YA. (1999). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Akademi Kitapevi, Trabzon, 287-342.
- [5] Bilgili C. (2009). Ankara Kenti Yeşil Alanlarının Kent Ekosistemine Olan Etkilerinin Bazı Ekolojik Göstergeler Çerçevesinde Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [6] Fuller RA., Gaston KJ. (2009). The Scaling of Green Space Coverage in European Cities. *Biology Letters* 5(3): 352-355(24)
- [7] Gül A, Küçük V. (2001). Kentsel Açık Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İncelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A Sayı: 2, Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Isparta. Kentsel Açık Yeşil Alanlar.
- [8] Kandemir RV. (2010). Kamusal Alan İçerisinde Mahalle Parkları ve Bir Mahalle Parkı Tasarım Rehberi Düşüncesi. Yüksek Lisans Tezi.
- [9] Keleş R. (1980). Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- [10] Önder S. (1997). Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Doktora Tezi. Ankara.
- [11] Özhancı E. (2014). Kırsal Alanlarda Ekolojik Temelli Görsel Peyzaj Karakter Analizi; Bayburt Örneği. Fen Bilimleri Enstitüsü Erzurum.
- [12] Öztürk S, Özdemir Z. (2013). Kentsel ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi “Kastamonu Örneği”. Araştırma Makalesi, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Yıl: 2013, Sayfa: 109-116, Kastamonu.
- [13] Pamay, B. (1978). Kentsel Peyzaj Planlaması, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, Yayın No:2487, Çağlayan Basımevi, İstanbul.
- [14] Singh SV, Pandey DN, Chaudhry P. (2010). Urban forests and open green spaces: lessons for Jaipur, Rajasthan, India. Rajasthan State Pollution Control Board 4-Jhalana Institutional Area Jaipur, Rajasthan, India, Paper No, 1.
- [15] URL 1 (2020). Bayburt'un Nüfusu, <https://www.nufusu.com/il/bayburt-nufusu> (20.09.2020)
- [16] Yıldızcı AC. (1982). Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği. Basılmamış Doçentlik Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Bölümü. İstanbul.